

Tétel 09.

SHAKESPEARE: RÓMEÓ ÉS JÚLIA

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS
Irodalom	Középszint	Tétel

TÉMAKÖR	Színház- és drámatörténet
TANANYAG CÍME	Shakespeare: Rómeó és Júlia

A tétel vázlata:

- I. I. Erzsébet kora és színháza
- II. A rejtélyes Shakespeare
- III. Shakespeare: Rómeó és Júlia

I. I. Erzsébet kora és színháza

A **színházak aranykora** rendszerint egybeesik a nagy birodalmak aranykorával.

Színházak aranykora

- Így volt ez Periklész békés és virágzó korában, az ókori Görögországban,
- vagy a császárkori Rómában, ahol a cirkuszok mellett színházak is várták a szórakozni vágyókat,
- és így a hatalma teljében lévő **Erzsébet-kori** Angliában is.

Erzsébet-kor

- I. Erzsébet a **reneszánsz** Angliában uralkodott.
- Az angol királynő több mint 40 éven át ült Anglia és Írország trónján.
- Nevéhez fűződik a nagy ellenfél, a spanyol armada (hajóhad) szétverése.
- Észak-Amerika első angol gyarmatát Erzsébetről, a szűz királynőről nevezték el Virginiának.
- A „szűz királynő” ragadványnevet azért kapta, mert nem ment férjhez.

A színház drága mulatság, költséges szórakozás...

Békében érvényesül igazán a színház szórakoztató, gondolkodtató, formáló szerepe, mikor nem a mindennapi lét körül forog az élet, hanem teret nyerhet az önvizsgálat, önértelmezés...

A színháznak nem csak a béke kedvez, hanem a jólét is.

Reneszánsz

- Jelentése: újjászületés.
- A XIV–XVI. század **korstílusa**, a középkort követő kultúrtörténeti korszak.
- A reneszánsz a XIV. században Itáliából indult, majd fokozatosan egész Európa meghatározóvá vált.

A korstílus (jellemzői):

- emberléptékű harmónia (nem a monumentálisban gondolkodnak),
  - arányosságra való törekvés,
  - áttekinthető, világos, letisztult szerkezet,
  - harmóniaigény,
  - zárt kompozíció,
  - antik minták követése.
- A reneszánsz a megerősödő polgárság stílusa: az egyre nagyobb gazdasági és politikai befolyással bíró és a **feudális kereteket** egyre szűkösebbnek érző rétegé.

Feudális keretekkel szemben

- A reneszánsz ember tekintete és figyelme a túlvilágról a **földi élet** örömei és szépségei felé fordul.
- **Természetkultusz** jellemzi, valamint a földi élet titkainak megismerésére és racionális magyarázatára való törekvés.
- Példaképeit az **antik** görög és római kultúrából választja.
- A reneszánsz műveltség alapja a **sokoldalúság**, illetve az ún. humanista műveltség elsajátítása.
- A **humanizmus** gondolatvilágának fókuszában az ember áll. Mindennek ő mértéke, a mércéje.
- A humanista műveltség klasszikus olvasottságot takar: a görög és latin szerzők ismeretét, valamint széles látókört, számos tudomány és művészeti területen való jártasságot.
- A **műveltség terjesztésének** fontos elemei születnek a reneszánszban: az egyetemek, a könyvnyomtatás és az anyanyelvűség. (A humanisták még latinul írtak, de az őket követő értelmiség már az anyanyelvét használta.)
- A reneszánsz ember **antiklerikális**, azaz egyházellenes.
- A reneszánsz a **reformáció kora** is egyben: az egyház megreformálásáé, újragondolásáé.

Anglia trónján is egy **protestáns** királynő ült Erzsébet személyében. De nem ez volt az egyetlen szálla ellenfelei, pl. a spanyolok szemében.

- törvénytelen születésűnek, s így törvénytelen uralkodónak tartották,
- angol kalózkod az ő hallgatóságos engedélyével raboltak ki spanyol kereskedőhajókat,
- kivégeztette Stuart Máriát, a skótok királynőjét,
- szeretett színházba járni.

A hagyomány szerint Erzsébet királynő kedvelte a **korabeli színházi** előadásokat – különösen Shakespeare-darabjait –, és a Globe-ban is megfordult.

Színházak

- Erzsébet uralkodását megelőzően javarészt **vándortársulatok** léteztek, nem volt állandó helyük, rendszerint kocsmák udvarán játszottak.
- Az Erzsébet-korban két jellegzetes **színháztípus** alakult ki: az ún. public theatre (közszínház) és a private theatre (magánszínház).
- A nyilvános színházak akár több ezer fő befogadására is alkalmas, **fedetlen, deszkaépületek** voltak.
- Alaprajzuk **kör vagy nyolcszög alakú** volt.
- A **színpad** (pódium) benyúlt a nézőtérbe (itt voltak az állóhelyek), a színpad körül pedig, a **galérián** ült a tehetősebb közönség.
- Az előadások **szabad ég** alatt zajlottak.
- A közönség szabadon mozoghatott, ehetett, ihatott az előadások alatt.
- A színpad **tagolt**: hátul egy zárt helyiség volt, ami a benti (pl. szobában vagy kriptában játszódó) jelenetek színhelyeként szolgált; e fölött volt az erkély (pl. erkélyjelenetet itt játszották).
- A színpadon volt süllyesztő berendezés is.
- A színpad tagolása **középkori eredetű**: a pódium és a hátsó színpadnak a földi világ, az erkélynek a menny, a süllyesztőnek pedig a pokol megjelenítése volt a feladata.
- **Természetes fény**nél, kora délután voltak az előadások.
- Nem használtak függönyt, díszletet, világítást, csak drága kosztümöket (jelmez) és (jelzésértékkel) kellékeket.
- Csak **férfi színészek** játszottak a színpadon: a női szereplőket fiatal, még nem mutáló fiúk alakították.
- A színházakat Londonon kívül, a **Temze túlsó partjára** építették.

A Temze túlsó partján

- Ott volt a „mulató” negyed a nyilvánosházakkal, és a potenciális közönséggel.
- Közegészségügyi szempontok miatt sem engedték a színházakat a belvárosba: a nagy tömegben könnyebben terjedhettek a járványos betegségek is.
- Tűzvédelmi szempont – a színház deszkaszerkezete – is indokolta kitelepítésüket”.

- A színházak tulajdonosai rendszerint a társulatok voltak.
- A legendás **Globe** színház Shakespeare-nek és társulatának adott otthont.

Globe

- Londonban 1576-ban épült fel az első állandó deszkaszínház, a Theatre.
- A kor leghíresebb színháza, a Globe volt, ami 1599-ben nyitotta meg kapuit és 1613-ig működött.
- Ez volt az első színház, amit színészek építettek fel: nem más, mint Shakespeare és társulata.
- Nevét arról a földgömből kapta, ami a Globe egyik oldaltornyán állt, és a színház szimbóluma volt, akár egy cégér.
- A színház neve örökre összekapcsolódott Shakespeare-ével, aki legtöbb darabját a Globe társulatának írta.
- 1613-ban tűzvész pusztította el.

II. A rejtélyes Shakespeare

Máig vitatott, hogy ki is volt **Shakespeare** valójában, pontosabban, ki írta a világhírű drámákat.

Shakespeare

- Jelenlegi tudásunk szerint 1564-ben született Stratford-upon-Avon-ben.
- Apja tehetős polgár volt: kesztyűkészítő iparos, kereskedő, majd egy ideig a kisváros polgármestere.
- Anyja nemesi származású volt.
- Iskolába járatták, azonban egyetemre nem volt már pénze az elszegényedő családnak.
- 18 éves korában megnősült, és elvette a nála 8 évvel idősebb Anne Hathaway-t. Anne gyermeket várt tőle. (Még 2 gyermekük jött a világra.)
- 1585-ben elhagyta Stratfordot és a családját, s csak 25 év múlva tért vissza. (Közben gondoskodott róluk, pl. földbirtokot vásárolt.)
- Kalandos évek következtek: egyesek szerint Shakespeare egy rövid időre kalóznak is állt.
- Végül egy színtársulathoz csatlakozott, velük érkezett meg Londonba.
- 1590-es évek elejétől datáljuk első **drámaírói** sikereit, 1594-től pedig állandó társulata volt. 1599-ben építette meg társulatával a Globe színházat.
- 1610-ben tér vissza Stratfordba, de még Londonban is alkot.
- 1616-ban halt meg.

Drámaíró munkássága

SHAKESPEARE NÉHÁNY ISMERTEBB DRÁMÁJA (KELETKEZÉSÜK SZERINT)		
KORSZAK	CÍM	MŰFAJ
ELSŐ KORSZAK (1587–1601)	III. Richárd	királydráma
	IV. Henrik	
	Tévedések vígjátéka	komédia
	A makrancos hölgy	
	Szentivánéji álom	
	Sok hűhó semmiért	
	Ahogy tetszik	
	Vízkereszt, vagy amit akartok	
	A velencei kalmár	tragédia
	Rómeó és Júlia	
	Julius Caesar	
Hamlet		
MÁSODIK KORSZAK (1601–1608)	Othello	tragédia
	Lear király	
	Macbeth	
	Antonius és Kleopátra	komédia / színmű
	Minden jó, ha a vége jó	
	Szeget szeggel	
HARMADIK KORSZAK (1608–1613)	A vihar	színmű
	Téli rege	
	Cymbeline	
	Pericles	

III. Shakespeare: Rómeó és Júlia

Shakespeare máig egyik leghíresebb alkotása a **Rómeó és Júlia**.

RÓMEÓ ÉS JÚLIA (1595)

DRÁMAELEMZÉS

KELETKEZÉSE	1595
MŰFAJA	<p>lírai tragédia</p> <ul style="list-style-type: none"> A trubadúrlíra és az udvari költészet hagyományaihoz nyúlik vissza: a halálban egyesülő szerelmesek, az erkélyjelenet, a hajnali búcsúzkodás gesztusa mind ide tartoznak. <p>Halálban egyesülő szerelmesek</p> <p>A középkorban az öngyilkosokról azt tartották, hogy a pokolra jutnak. Az udvari költők szerint a szerelmi öngyilkosság ez alól kivétel, mert a halálban találkozó szerelmesek feloldozást és üdvösséget nyerhetnek. (Danténál még csak a Pokolban talált egymásra Paolo és Francesca.)</p> <p>Erkélyjelenet</p> <p>A szerenádok konvencióját idézi: a trubadúrok esti dala, melyben bebocsátást kérnek szívük hölgyéhez.</p> <p>Hajnali búcsúzkodás</p> <p>Az albák (trubadúrok hajnali búcsúdala) madármotívumaival dolgozik a jelenet. A szerelmesek azon vitáznak, hogy melyik madár szól a kertben: a reggel hírnöke, a pacsirta (azaz: búcsúzni kell már), vagy az éjszaka „dalnoka”, a csalogány (azaz: még együtt tölthetnek egy kis időt).</p> <ul style="list-style-type: none"> A szerelmesek szonettformában beszélgetnek.
EREDETE	<p>Hasonló tragikus szerelmi történetek:</p> <ul style="list-style-type: none"> Pyramos és Thisbe (Ovidius is lejegyezte), Dante Isteni színjáték (Purgatórium) Montecchi és Capeletti, Luigi da Porto Giulietta e Romeo, Matteo Bandello: Romeo és Giulietta (1554) novella.

DRÁMAELEMZÉS

CÍME

A címszereplők (akik főszereplők is egyben) keresztnéve szerepel a címben.

TÖRTÉNETE

A nézőben/olvasóban a cselekmény végére összeálló szerkezetet nevezünk **történetnek**, mely minden látott és kikövetkeztethető elemet tartalmaz.

A Rómeó és Júlia története:

Régmúlt időkbe visszanyúló családi gyűlölet mérgezi Verona életét. A két viszálykodó család tagjait (és még szolgálkat is) annyira átítatja a gyűlölet, hogy a nyílt utcai harcoktól sem riadnak vissza. A veronai herceg figyelmeztetése majd fenyegetése sem elegendő, hogy képes legyen megoldani, vagy legalább stabilizálni a helyzetet. A két család legkisebb gyermekei azonban egy véletlen találkozás során egymásba szeretnek. Rómeó, aki addig kamaszos melankóliával Róza után epekedett, végzetesen beleszeret Júliába, és viszont. Júliát szülei Párishoz szánják, azonban ő titokban – Lőrinc barátjának köszönhetően, aki e frigyől reméli a két család megbékélését – Rómeó hitvese lesz. A családi gyűlöletnek hamarosan véres áldozatai születnek: Mercutio és Tybalt. Az utóbbit Rómeó öli meg, amiért száműzik Veronából. Egy szerencsétlen félreértés során – Párisal kötendő esküvője elől tetszhalálba menekülő – Júliát valóban halottnak hiszi a titokban visszatérő Rómeó, és öngyilkos lesz. Akárcsak Júlia, aki a halott kedvese mellett ébred a kriptában. A két család gyermekeik holtteste felett kibékül végül.

DRÁMAELEMZÉS

CSELEKMÉNYE	<p>A műben szereplők cselekedeteinek összessége adja az adott mű cselekményét. Ebből tudjuk kikövetkeztetni a történet egészét.</p> <p>pl. A Rómeó és Júlia nyitójelenetében csatázó szolgák viselkedéséből következhet, hogy az ősi gyűlölet milyen mélyen beleivódott a két család életébe (még a szolgák is magukénak érzik).</p> <p>Így a cselekmény része pl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a szolgák utcai harca egymással, • a két család feje és asszonyaik feltűnése, • Rómeó megjelenése, aki még Rózába szerelmes, • Capulet és Páris beszélgetése Júlia megkéréséről, • a báli jelenet, • az erkélyjelenet, • stb. <p>A mű cselekményét feszes tempó és drámai feszültség jellemzi. Kompozíciója szimmetrikus.</p>
CSELEKMÉNYIDŐ	5 nap (vasárnap reggeltől csütörtök hajnalig)
CSELEKMÉNY HELYSZÍNE	Verona, Mantova
SZERKEZETE	<p>5 felvonásból áll</p> <p>Expozíció A dráma alaphelyzetének felvázolása. A szereplők és helyszínek bemutatása. A fiatalok találkozása. (I. felvonás)</p> <p>Bonyodalom Erkélyjelenet, majd másnap Rómeó és Júlia titkos esküvője. (II. felvonás)</p> <p>Csúcspont Krízis: Mercutio és Tybalt halála. Rómeó és Júlia nászéjszakája. Rómeót száműzik. (III. felvonás)</p> <p>Kifejlet Késleltetés. (IV. felvonás)</p> <p>Katasztrófa Kriptajelenet: Rómeó és Júlia halála. A két család kibékül egymással. (V. felvonás)</p>

DRÁMAELEMZÉS

„HÁRMAS EGYSÉG” ELVE

A görög színházban alkalmazott „hármasság” elve (cselekmény, idő és tér egysége: azaz egy cselekményszálon futó esemény, egy időben és egy térben játszódó események) Shakespeare darabjában nem érvényesül.

- 1) Cselekménye több szálon fut.
- 2) A cselekményidő nem néhány órát, de több napot (más darabjaiban akár több évet) vesz igénybe.
- 3) A cselekmény helyszíne is változik (Verona, Mantova).

DRAMATURGIAI
MEGOLDÁSOK

Shakespeare darabja a kor színházi szokásaihoz alkalmazkodva készült.

- A drámát **megszakítás nélkül**, egyhuzamban adták elő (nincs függöny, nincs szünet sem).
- A **színpadi tér tagolását** követik a jelenetek:
  - külső színpad: utcai jelenetek pl. Mercutio és Tybalt párbaja,
  - hátsó színpad: szobai jelenetek pl. Capuletné, a dajka és Júlia beszélgetése,
  - erkély: az erkélyjelenet helyszíne,
  - süllyesztő: a halottakat itt tűntették el a színpadról pl. utcai harc jelenet után.
- A tagolt színpadtér lehetővé teszi a **szimultán jelenetek** játszását: a kihallgatásra (pl. Tybalt leleplezi a bálra beszőkő Montague-kat), félreértésre (pl. egymást elkerülő hősök), párhuzamos párbeszédre (pl. báli jelenet) épülő színek előadását.
- A drámában a pergő harc jelenettől, a dajka komikus elbeszéléséig, a rémtörténeteket idéző kriptajelenettől a tragikus befejezésig igen széles spektrumot ölel fel a darab cselekménye. Erre azért volt szükség, mert a legkülönbözőbb **néprétegek** látogatták az előadásokat, így a darab valamennyiük igényének kielégítésére törekedett.
- A darabban a **komikus elemek** vannak túlsúlyban a tragikus elemekkel szemben. E minőségi arányszerkezetet tekintve csak „egy hajszálon múlik”, hogy a darab végül tragédiába torkollik. (Ezért hihetünk az utolsó percig abban, hogy még minden megoldódhat.) A komikus elemek túlsúlya szintén a közönség igényeire lehetett tekintettel.
- A heterogén befogadói kör a magyarázata annak is, hogy a drámában a választékos, kiművelt **beszédstílustól** az egyszerű emberek beszédmódjáig; az emelkedett hangnemtől a szinte közönségesig a társalgás számos árnyalata megszólal.

DRÁMAELEMZÉS

- A díszletek hiánya miatt a helyszínek leírása az információban gazdag és festőien **láttható** előbeszédekből és párbeszédekből rajzolódik elénk.

SZEREPLŐK RENDSZERE

Két generáció jelenik meg karakteresen a darabban:

- 1) A fiataloké (Rómeó, Benvolio, Mercutio, Tybalt, Páris, Júlia, Roza)
- 2) Az idősebbeké (Montague és Montague-né, Capulet és Capulet-né, Escalus herceg, dajka, Lőrinc barát)

A két generáció két **világképet**, **értékrendet** képvisel: a fiatalabbaké a reneszánsz, míg az idősebb nemzedéké a középkori, feudális szemlélet.

A helyzet azonban mégsem ennyire egyszerű, mert nem feltétlenül koruk szerint válnak a szereplők egyik vagy másik világkép képviselőivé.

Tybalt, fiatal kora ellenére a feudális értékrend képviselője, míg a dajka és Lőrinc barát a fiatalok legfontosabb pártfogói, segítői lesznek. A herceg mindezek felett áll.

MOTÍVUMOK

Szerelem

A szerelem számos arcát ismerhetjük meg a darabban.

- 1) Feudális „szerelem” (szülők által megtervezett érdekházasság, majd megszokás) pl. a dajka, Montague-szülők, Capulet-szülők
- 2) Rajongó, epekedő, petrarcai szerelem pl. Rómeó és Róza
- 3) Érett, reneszánsz szerelem (két egyenrangú ember kapcsolata, szerelmi házasság) pl. Rómeó és Júlia

Jelképes helyszínek

Az erkélyjelenet a színpadnak arra a részére esik, ahova a középkor a mennyországot helyezte: a felső színpadra vagy erkélyre. A jelenet helye ilyen értelemben jelképes értékű: a mennybe, az erkölcsi értelemben felemelő, az üdvözülésbe vezető szerelmi élményt jelképezi. (Ahogy egykor Dantét is Beatrice vezette az Isteni színjáték Paradicsomába.)

A fény és a sötétség

A fény-sötét ellentétpár gyakori használata jellemzi Shakespeare darabját. Sötétség (szellemi értelemben, világképben, érzelmekben kifejeződő „világtalanság”) veszi körbe a fiatalokat, akik a fény különböző formáiból alkotott metaforákkal illetik egymást (pl. „izzó fáklya”, „fényes angyal”). A megfelelő napszakoknak (nappal és éj) is

DRÁMAELEMZÉS

fontos szerep jut a műben. A szerelmesek az éj leple alatt találkoznak. szeretnek egymásba és lesznek egymásé. Nappal a gyűlöleté a főszerep.

A véletlen szerepe

A darab egyik legvitatottabb eleme, hogy a szerelmesek halála sorszerűnek vagy véletlennek szerencsétlen sorozatának tekinthető-e. A sorszerűséget többek között a prologus „baljós csillagzatok szülöttei” fordulata, valamint az a tény támasztja alá, hogy a darab szereplői kivétel nélkül megfeleltethetők a korban elfogadott személyiségtípusok valamelyikének (flegmatikus, kolerikus, melankolikus és szangvinikus). Így tehát karakterükben hordozzák végzetüket. Az eseménysor mint véletlenek sorozata felfogását pedig az támasztja alá, hogy egészen az utolsó pillanatig még megfordulhatna a szerelmesek szerencséje. Alapvetően nem tragikus hős a két fiatal: a körülmények teszik őket azzá.

Felhasznált irodalom:

William Shakespeare

<http://www.literatura.hu/irok/renesz/shakespeare.htm>

William Shakespeare: *Romeo és Júlia*. Matúra Kiadó, 1992.

SHAKESPEARE DRÁMAÍRÓI MUNKÁSSÁGA (TÁBLÁZAT)

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS
Irodalom	Középszint	Segédanyag

TÉMAKÖR	Színház- és drámatörténet
TANANYAG CÍME	Shakespeare: Rómeó és Júlia
SEGÉDANYAG CÍME	Shakespeare drámaírói munkássága (táblázat)

SHAKESPEARE NÉHÁNY ISMERTEBB DRÁMÁJA (KELETKEZÉSÜK SZERINT)		
KORSZAK	CÍM	MŰFAJ
Első korszak (1587–1601)	III. Richárd	királydráma
	IV. Henrik	
	Tévedések vígjátéka	komédia
	A makrancos hölgy	
	Szentivánéji álom	
	Sok hűhó semmiért	
	Ahogy tetszik	
	Vízkereszt, vagy amit akartok	
	A velencei kalmár	
	Romeo és Júlia	
	Julius Caesar	
Hamlet		
Második korszak (1601–1608)	Othello	tragédia
	Lear király	
	Macbeth	
	Antonius és Kleopátra	
	Minden jó, ha a vége jó	komédia / színmű
	Szeget szeggel	
Harmadik korszak (1608–1613)	A vihar	színmű
	Téli rege	
	Cymbeline	
	Pericles	

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS	FELHASZNÁLÓ
Magyar nyelv és irodalom	Középszint	Módszertani útmutató	Diák

TÉMAKÖR	Színház- és drámatörténet
TANANYAG CÍME	Shakespeare: Rómeó és Júlia

Módszertani tippek diákoknak a feldolgozás lépéseihez TÉRSZERKEZET VIZSGÁLATA

Az irodalmi alkotásokban a cselekmény egyik lényeges eleme a térkezelés.

- 1) A tér az epikai, lírai és drámai alkotásokban egyaránt formát ölt.
  - Az epikai művekben **helyszínek** nevezzük.
  - A drámai művekben a darab **díszletének** vagy **hátterének** hívják.
  - A lírai művekben pedig ez lesz a vers **beszédhelyzete**.
- 2) A tér ábrázolásának néhány jellegzetes formája:
  - a tájleíró versek,
  - leíró részek az epikában,
  - vagy a helyszín bemutatása a drámai prológosban.
- 3) Az ábrázolt tér lehet:
  - nyitott (pl. táj) vagy zárt (pl. szoba),
  - valóságos (pl. Pécs) vagy fiktív, képzeletbeli (pl. Tündérország),
  - külső vagy belső, lelki táj.
- 4) A tér ábrázolásának módja lehet **realista** (pl. Jókai leírása), **mágikus realista** (pl. Lázár Ervin Csillagmajorja), **idealizált** (pl. Mikszáth *Az a fekete folt* nyitása), **szimbolista** és **metaforikus** (pl. Ady „magyar Ugarja”) vagy például **impreszionista** (pl. Tóth Árpád *Körúti hajnal* című verse).

- 5) A művekben ábrázolt világ valójában minden esetben **fiktív** – függetlenül attól, hogy a valóságban létezik-e. Az alkotások fiktív világot teremtenek, melynek a háttere, helyszínei is fiktívnek tekinthetők.
- 6) Egyes hétköznapi helyszínek **toposszá** (visszatérő motívummá) váltak a művészetben. Ilyenek például:
- sziget: elszigeteltséget, de védettséget is jelenthet (pl. *Az arany ember*ben a Senki szigete),
  - kert: elzárt, gondozott vagy épp elgazosodott terület, gyakran a szerelem szimbóluma (pl. Csokonai: *A Reményhez*)
  - hegy: a megismerés szimbóluma (a tetejéről nyíló új kilátások miatt), máshol a nehézségek meghaladásáé (pl. Dante *Poklában*), az erkölcsi magaslaté (Kölcsey: *Zrínyi dala*), vagy az istenek lakhelye (Olümposz).
- 7) A térhasználat jellemzi szerzője **korát**, **stílusát**, **világképét**. A „hármasság elvének” értelmében a klasszikus drámák egy helyszínen játszódtak. Ezt az elvet rúgta fel előbb a középkori színház Pokoltól Paradicsomig szélesedő színpadi tere, majd a reneszánsz, mely az egyre táguló földi világot a színpadon is megjelenítette.
- 8) Az epikai művek esetében a térszerkezet a mű **terjedelmétől** is függ.
- A novella szűkebb formai kerete nem teszi lehetővé (és indokoltá), hogy számos helyszínt vonultasson fel. Az egy szálon futó, kevés szereplőt mozgató cselekmény rendszerint 1–2 helyszínt érint.
  - A hosszabb terjedelmű elbeszélés már több teret is bevonhat a történetbe.
  - A regények hosszabb terjedelmüknek köszönhetően már akadálytalanul válthatják, váltogathatják (valós és/vagy fiktív) helyszíneiket.
- 9) A művész által az alkotásban megidézett tér soha sem véletlenszerű kiválasztott elem: szerves kapcsolatban áll a mű egészével. **Hitelesítheti** (pl. az egi vár leírása Gárdonyinál), az olvasót **bevonja** a regény terébe (pl. Jókai leírásai), **támogatja** (pl. Raskolnyikov szobája a *Bűn és bűnhődés*ben), vagy épp **ellenpontosza** a cselekmény hangulatát (pl. Kármán *Fanni hagyományai* című regényében a haldokló főhős a tavaszi tájban gyönyörködik).
- 10) A térábrázolásnak tehát több **funkciója** is lehet a művekben:
- érzékletesség (láttatás, festőiség),
  - atmoszférateremtés,
  - hitelesítés,
  - emlékeket, érzéseket ébreszthet egy hősből (emblemikus táj),
  - jellemzés (a benne élőket jellemzi),
  - jellemformálás (a benne élőket alakítja, karakterüket és viselkedésüket formálja),
  - lélekállapot kifejezése (pl. zárt, szűkös és nyomasztó tér), stb.

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS	FELHASZNÁLÓ
Magyar nyelv és irodalom	Középszint	Módszertani útmutató	Mentor

TÉMAKÖR	Színház- és drámatörténet
TANANYAG CÍME	Shakespeare: Rómeó és Júlia

Módszertani tippek a feldolgozás lépéseéhez

TÉRSZERKEZET VIZSGÁLATA

- 1) Az írásbeli magyar nyelv és irodalom érettségi szövegalkotási feladatsorában a műelemzések és az összehasonlító műelemzések között előfordul, hogy az térszerkezet vizsgálatát is kéri.
- 2) A térszerkezet vizsgálatához a következő alkotásokat javasoljuk elemzésre:

A TÉRSZERKEZET VIZSGÁLATA EPIKUS ALKOTÁSOKBAN	
nyitott tér	Mikszáth Kálmán: Az a fekete folt (természetleírás a mű elején)
zárt tér	Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása (a tárgyalóterem) Kosztolányi Dezső: <i>Édes Anna</i> (Víznyélnél)
„valóságos” tér	Jókai Mór: Az arany ember (Komárom)
fiktív tér	Jókai Mór: Az arany ember (Senki szigete) Bodor Ádám: Sinistra körzet
külső táj	Voltaire: <i>Candide</i>
belső (lelki) táj	Szent Ágoston: Vallomások (a lelke az erények és a bűnök csatájának színhelye)

A TÉRSZERKEZET VIZSGÁLATA LÍRAI ALKOTÁSOKBAN

TÁJLÍRA

A táj szépségeinek leírása.	Janus Pannonius: Búcsú Váradtól
A táj mint gondolatok ihletője.	Csokonai: Konstancinápoly (vallások)
A téli táj mint az értékhiány kifejezője. (Negatív tájleírás: azt veszi sorra, ami a tájból hiányzik, ami <i>most</i> nincs benne jelent. Kontraszthatással él: a telet a nyárral ellenpontosza.)	Berzsenyi Dániel: A közelítő tél Petőfi Sándor: A puszta télen
A szülőhely felmagasztalása.	Petőfi Sándor: Az alföld; Kiskunság
Az alföld mint a szabadság szimbóluma.	Petőfi Sándor: Az alföld
Az alföld/puszta mint az elmaradottság szimbóluma.	Ady Endre: A Hortobágy poétája Juhász Gyula: Tápai lagzi
A tájleírás mint az ellenpontoszás eszköze.	Ady Endre: a Tisza-parton
A táj mint metaforikus tér. (Valamivel, amihez hasonló, azonosítjuk a tájat, pl. Magyarország = megműveletlen föld.)	Ady Endre: A magyar Ugaron Vajda János: Húsz év múlva
A táj mint metonimikus tér. (Névátvitel térbeli, időbeli, anyagbeli érintkezés alapján.)	Csokonai: Konstancinápoly (Konstantinápoly a mohamedán vallás és kultúra ajtaja és megtestesítője is egyben.)
A táj mint a belső tér, a hangulat kivetítése, kivetülése.	Juhász Gyula: Tiszai csönd
A táj mint a lélek belső tája.	József Attila: Reménytelenül